

Spinoza's bijdrage aan een actueel - maar niet nieuw - debat: Bestaat de vrije wil? En zo niet, hoe erg is dat?

De opvattingen van de 17e-eeuwse Nederlandse filosoof Benedictus de Spinoza zijn verrassend actueel. In deze lezing wordt dat geïllustreerd aan de hand van zijn radicale ontkenning van een menselijke vrije wil. Hij geeft daarvoor zelfs overtuigender argumenten dan de hersenwetenschappen tot op heden kunnen leveren. Spinoza zou een zinvolle bijdrage aan het actuele debat over het al of niet bestaan van een vrije wil kunnen leveren. Op de eerste plaats met zijn explicitering en verheldering van de terminologie, zoals het onderscheid tussen vrijheid en vrije wil, tussen vrij handelen, vrijheid van denken en politieke en juridische vrijheid en wilsvrijheid, en vooral tussen onbewust (niet vrij) versus bewust (verondersteld vrij) handelen.

Zowel de filosofische argumentatie als het beroep op individuele concrete ervaringen in alledaagse situaties – Spinoza gebruikt in zijn *Ethica* beide – leiden tot eenzelfde resultaat, waar de neurowetenschappers met hun empirisch onderzoek (nog) niets mee van doen hebben.

Ook bij de verheldering en de weerlegging van de veronderstelde praktische consequenties van het niet bestaan van een vrije wil kan Spinoza helpen. Bijvoorbeeld wanneer men het als een gevaar ziet dat schuldgevoel, verantwoordelijkheid en straf door het niet aannemen van een vrije wil zouden verdwijnen.

Miriam van Reijen is filosoof en socioloog en was jarenlang werkzaam aan de Universiteit van Nijmegen en aan diverse hogere beroepsopleidingen. Vanaf 1996 t/m heden is zij docent aan het HOVO van de Universiteit van Tilburg en recent ook aan de Universiteit van Nijmegen.

Zij houdt zich al jaren intensief bezig met Spinoza, in het bijzonder met zijn theorie van de passies en zijn politieke filosofie, waarop zij in 2010 promoveerde aan de Universiteit van Tilburg.

Zij is bestuurslid van de Vereniging Het Spinozahuis, en publiceerde o.a. "Spinoza: De geest is gewillig maar het vlees is sterk" (Klement, Kampen, 2008) en "Spinoza. Brieven over het kwaad. De correspondentie tussen Benedictus de Spinoza en Willem van Blijenbergh" (Hertaald, ingeleid en van aantekeningen voorzien door Miriam van Reijen. Wereldbibliotheek, Amsterdam, 2012).